

INTEGRIZAM I PROGRESIZAM

Pristupajući razmatranju pojava nazvanih integrizmom i progresizmom u Crkvi možda je naprije potrebno izbjeći izvjesno shematiziranje. Drugim riječima, ne treba zaboraviti da se naziv integrista ili progresista, pripisan pojedinoj osobi, ne identificira uvijek sa čitavim sadržajem intelektualnih struja obilježenih terminom integrizma ili progresizma. Više nego o idejama, često se radi o osobama. Jedna te ista osoba može, na na primjer, biti integrist u teološkom a progresist u pastoralnom smislu, i obratno. Na integrističke, a u diskusiji druge sheme takozvane progresističke teze, postupajući dakle isključivo po svojoj savjesti i svojoj ličnoj ocjeni, a ne vezujući se za »čitav« sadržaj jedne ili druge idejne struje.

Ne gubeći dakle iz vida činjenicu da se sadržaj tih struja ne poistovjećuje uvijek potpuno sa čitavim idejnim stavom osoba koje su smatrane njihovim nosiocima, pokušajmo razmotriti u čemu se, opće uzevši, sastoje integrizam i progresizam.

Integrizam je u nas termin relativno nov: prije se ta pojava kvalificirala terminima tradicionalizam ili konservativizam. Izraz »integrizam« ušao je u nas u neku vrst mode tek posljednjih godina, a došao nam je iz Francuske, gdje je nastao u vrijeme antimodernističkih akcija početkom ovog stoljeća. Sadržaj mu se od onda nije bitno promijenio: integrizam i danas znači izvjesni stav katoličke nepopustljivosti ne samo u bitnim, nego i u akcidentalnim i kontingentnim elementima koji su kroz stoljeća oblikovali katolicizam.

Konkretno: integrizam brani sve dogme Crkve, ali i sva dojučerašnja tumačenja dogmi, pa i ona koja nisu sigurna teološka nauka Crkve (doctrina theologice certa), nego tek privatna, pa ma i raširena i ugledna, teološka mišljenja. Na svako novo tumačenje integrizam gleda s nepovjerenjem, kao na opasnost; pa i s neprijateljstvom, kao na sigurnu štetu po čistoću crkvene nauke. U samoj Crkvi pak integrizam vidi više instituciju i vojsku nego zajednicu; dok je nekim pobožnostima u Crkvi, zbog njihove starine i raširenosti, sklon pridavati veće dogmatsko značenje nego što ga one stvarno imaju po sigurnoj i autentičnoj nauci Crkve. Na društvenom području integrizam se drži socijalne nauke Crkve, ali u toj

nauci ne razlikuje dovoljno bitne elemente, koji uvijek ostaju nepromjenjivi, i kontingentne elemente, koji su bili uvjetovani prilikama i mogućnostima vremena u kojima je Crkva formulirala pojedine dokumente svoje socijalne nauke. I konačno: u odnosu prema »drugima«, onima koji su izvan Crkve i onima koji djeluju kao protivnici Crkve, integrizam zauzima stav stroge, nerijetko i polemičke obrane.

Tradicionalizam u teologiji, juridizam u shvaćanju Crkve, hipertrofija vrijednosti privatnih pobožnosti nastalih kroz historiju poslije zaključenja Objave, zaustavljanje na jednom stupnju crkvene društvene nauke kao na njezinu definitivnom obliku, stav obrane i osude prema svijetu izvan Crkve: to bi bile glavne značajke integrizma. U osnovi, integrizam bi se mogao definirati kao nepovjerenje u ljudsku misao kroz koju se Bog ostvaruje u historiji: misao koja stalno traži i stalno ide naprijed. Integrizam bi dakle, u krajnjoj liniji, bio nepovjerenje u čovjeka, otklon povjerenja što ga je Bog postavio na početak naše religije, kad je rekao ocu vjernih, Abrahamu: »*Hodaj u Mojoj Prisutnosti i budi savršen.*« Integrizam ne hoda: integrizam stoji. Stoji i zaboravlja da je Crkva, narod Božji, rod Abrahamov po vjeri i povjerenju, *hodala* tisuće godina dok je stigla na pozicije na kojima bi je integrizam želio zaustaviti.

Ako je integrizam nepovjerenje u čovjeka, progresizam bi se, barem u skrajnjim oblicima jedne svoje vrsti, mogao nazvati nepovjerenjem u Boga. Treba naime odmah napomenuti da postoje dvije vrsti progresizma: teološki i socijalni. Te dvije vrsti ne poklapaju se uvijek, i ne nalaze se uvijek zajedno u istim ljudima. Dapače, gotovo je tipična pojava da katoličke socijalne progresiste teološki progresizam niti zanima niti ga poznaju.

Teološki progresizam ima više nijansa: od ozbiljnih i razboritih težnja za revizijom izvjesnih tradicionalnih pozicija u smislu lućenja bitnih i nepromjenjivih elemenata sigurne crkvene nauke od nebitnih, kontingentnih i dakle preživjelih postavki; u smislu obnove duha Crkve svjesnom revalorizacijom njezinih biblijskih i apostolskih izvora, i dakle u smislu totalnog centriranja života Crkve u Isusu Kristu, koji je jedini smisao Pisma i žarište historije — do zanesenih brzopletih trčanja ususret stranim doktrinarnim pozicijama, trčanja u kojima se istina žrtvuje jednom naglom i nepromišljenom shvaćanju ljubavi. Konkretni rezultati ozbiljnoga, razboritog i kvalificiranog teološkog progresizma jesu obnova shvaćanja Crkve kao naroda Božjega, komunitarna reforma svete ilturgije, nauka o kolegijalnosti biskupa, revizija stava Crkve prema odijeljenim kršćanima, prema nekršćanskim religijama i osobito prema Židovima, narodu Pisma, kao i revizija stava prema agnosticima i ateistima i prema »svijetu« uopće: ukratko, razvitak Crkve od stava anateme do stava dijaloga i produbljenje svijesti Crkve o samoj sebi djelo je toga razumnog teološkog progresizma, koji nije nikamo trčao, ali je *hodao* već decenijama, uporno i ponizno, s jednakom odanošću i prema istini i prema ljubavi. Konkretni rezultati drugoga teološkog progresizma, progresizma brzopletih skrajnosti, izvrgavaju se u jedan naivni monolog kojemu ni oblici nisu uvijek dostojni.

I u socijalnom progresizmu ima također nijansa; prije spomenuta definicija progresizma kao nepovjerenja u Boga odnosila bi se najviše na jednu prilično raširenu struju upravo socijalnog progresizma.

Ta struja zamjerava integrizmu »dezinkarnaciju«, to jest operiranje isključivo idejama, neugrađenost u konkretni svijet. Prigovor je sam po sebi uglavnom ispravan: ali »inkarnacija« ove vrsti progresizma možda nije manje neispravna od integrističke »dezinkarnacije«. Progresisti ove vrsti suzuju dimenzije katolicizma upravo nastojeći ih proširiti: »ugrađujući se« u tijelo svijeta kao da zaboravljaju misterij Tijela u koje su ugrađeni, Mističnog Tijela Kristova, Crkve. Zato ih nauka Crkve zanima samo ukoliko je okrenuta »svijetu«: i zanima ih, nerijetko, samo zato da bi je kritizirali s nedovoljne »naprednosti«. S katoličkim progresistom ove vrsti uzalud je govoriti, na primjer, o crkvenoj nauci o izvoru Božje Objave: njega to ne zanima, i on o tome jedva da nešto zna. Uopće, njega Crkva kao da ne zanima esencijalno, pa možda čak — katkad — ni egzistencijalno, nego tek funkcionalno, i to u funkciji odnosa prema »svijetu«. Pa čak i u toj funkciji interes ove vrsti katoličkih progresista kao da je sužen na uglavnom samo jedno područje: jer »svijet«, za njih, kao da nije *čitav* »svijet«, nego samo jedan njegov dio, to jest samo područje jedne ideologije. Ako je integrizam zastoj na izvjesnim pozicijama do kojih je Crkva naporno i kroz razne prilike i mogućnosti *hodala*, ova vrst katoličkoga socijalnog progresizma jest trčanje za »Vjetrom Historije«, nerijetko čak i trčanje »na repu događaja« — trčanje kojemu nije stran izvjesni više ili manje svjesni osjećaj manje vrijednosti, pa i krivnje. I upravo taj osjećaj praktički se pretvara u nepovjerenje u Boga: opterećeni osjećajem krivnje što se u nekim stoljećima historije Crkve nije imalo mnogo povjerenja u čovjeka, katolički ekstremni socijalni progresisti nerijetko idu u težnji za suradnjom s isključivo ljudskim humanizmom tako daleko da njihovo djelovanje gubi eshatološki smisao i dakle rezultira kao nepovjerenje u Boga.

Ekstremi se dodiruju: ova skrajnja vrst katoličkoga socijalnog progresizma psihološki je veoma slična upravo integrizmu. I oni koji su se zaustavili i oni koji trče za Vjetrom Historije kao da su jednako ljuto raspoloženi prema onima koji *hodaju*. U integristima *zaostalo* je staro nepovjerenje u čovjeka, staro nepoštovanje njegove slobode i dostojanstva: stavovi koji nikad nisu bili kršćanski, ali koji su se uvukli tokom stoljeća u izvjesna shvaćanja smatrana kršćanskima. U ekstremnim katoličkim socijalnim progresistima *nastalo* je novo nepovjerenje u stvarne kršćanske dimenzije čovjeka i dakle u unutarnju konstruktivnu snagu Crkve: i mjesto da nose Evandjelje gdje ga nema, oni kao da traže Evandelje tamo gdje ga se ne može naći. A tamo gdje se ne može naći Evandelje ne mogu se naći ni pune dimenzije čovjeka, a iznad svega dimenzija slobode kao sposobnosti za ljubav: ljubav koja je obesmislena alko joj se presiječe eshatološka perspektiva, kao što je i sloboda obesmislena alko joj se prizna izbor samo u jednom smjeru i samo u jednoj dimenziji.

»Ja se borim za Boga!«, kažu integristi, i u toj borbi za Boga kao da zaboravljaju da se Bog utjelovio, i postao čovjekom, i prebivao među nama. — »Ja se borim za čovjeka!« kažu skrajnji socijalni progresisti u katolicizmu, i u toj borbi za čovjeka kao da zaboravljaju da je čovjek bitno i totalno sjedinjen s Bogom u jednoj Osobi Isusa Krista, u kojemu je sve sadržano i koji je jedini smisao svega.

U osnovi, i jedni i drugi zaboravljaju isto. A na tome što zaboravljaju sagrađena je Crkva, »neprekidno Utjelovljenje Sina Čovječjega«.

VJERA MARINI

ŽIVI BOG!

Ponekad bi htio da ga nema. Poznajem negaciju, koja u mojoj svijesti briše njegovo postojanje. Ali apsurd i tragika tog nijekanja je u neizbježivoj činjenici njegove prisutnosti: negiram ga licem u lice, prisutnost koja ne prestaje.

Uspio sam savladati strah (moja je mladost značila i trajanje jednog rata). Ja se ne umijem bojati Boga. Sa četrdeset godina, usred uspjeha svojih zamisli i svoga rada, ja ga često posve mirno pogledam ravno u oči i — zatvorim vrata. To nije sentimentalni doživljaj, nego istinski događaj. Ne radi se o drvenim vratima neke sobe, ali ipak o stvarnim vratima: otklon Boga, ali koji tamo iza vrata ostaje neotklonjiv, prisutan.

Često, veoma često, ja mu se potpuno suprotstavim. Ne podnosim lažna opravdanja oborenih očiju, lukavo samooptuživanje sitnih varalica. Svaki put se uspravam, da ponese punu odgovornost za svoju izdaju. Licem u lice. Grč svakog mog grijeha leži između mene i njega, neotuđivo naš: jer je to uvijek, na jedan ili na drugi način, njegovo uplitanje u moje dane i moje noći, i moje svijesno, potpuno suprostavljanje tom uplitanju.

Suprostavljanje prisutnome, živome.

Koliko sam se trsio da ga zamislim kao kip s oltara naših crkava, s obojenim srcem na otvorenoj haljini, ili od bijela kamena, ili... kao tijelo na križu, hladno i sasvim mrtvo.

Ponekad, u crkvi iza strpa, žudim za tim mrtvim Bogom, kojemu bih mogao upućivati riječi ove ili one molitve, a onda izići iz crkve u vlastiti život, i on bi ostao tamo na oltaru. Ili kad se u času Mise utjelovi u jednim rukama i svjež sa ispovijedi primim ga iz tih ruku i znam: stvarni Bog ostaje u meni možda desetak minuta, u tišini bez pokreta, u susretu kad mu velikodušno i čak iskreno obećavam njegove zapovijedi. Ali zatim sidem niz crkvene stepenice, i u prvom misli ili postupku toga svog dana — već sam suočen za živom prisutnošću Boga! Ni s drvenim mrtvacem na križu, ni s trenutačnom posjetom Boga zastrta likom kruha — nego s njegovim upornim hodom ukorak s mojim, kroz sve časove svih sati svakoga dana!

Živi Bog. Ne lik koji bi se mogao opisati, nego izazov koji uporno traje. Uvijek isto i samo: na »da« ili na »ne«.

Kroz te dvije suprotne mogućnosti, od kojih se zato neizlježivo i potpuno ostvaruje samo jedna ili druga — ja svaki put iznova spremno prihvaćam njegov izazov. Jer ja sam onaj koji slobodno i čvrsto »zavtorim vrata«, a ja sam i onaj koji slobodno i radosno pristaje. Pristati na život u dvoje, zapravo na život u jedno s neotuđivim, živim Bogom.

Živi Bog. Izazov živoga Boga. Pristanak. Da, to je zapravo ono što se zove ljubav.

Ivica STANIĆ